

บทที่ 2

กรอบแนวคิดทางทฤษฎีและวรรณกรรมปริทัศน์ที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ กล่าวถึงเนื้อหา 3 ส่วน ส่วนแรกกล่าวถึงแนวคิด และทฤษฎีที่จะใช้สนับสนุนการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาโท ซึ่งประกอบไปด้วยทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการลงทุนในการศึกษา และทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ ในส่วนที่สองกล่าวถึงงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และส่วนสุดท้ายกล่าวถึงวิธีการศึกษา ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์และทฤษฎีแรงจูงใจที่ใช้

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการศึกษาต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในระดับปริญญาโท กรณีศึกษา : โครงการเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้นำเอาทฤษฎีการลงทุนในการศึกษา (บุญคง หันจางสิทธิ์, 2543, น. 182-215) โดยทฤษฎีดังกล่าวนี้จะสามารถนำมาวิเคราะห์ อธิบายเกี่ยวกับต้นทุนทางด้านเศรษฐศาสตร์ และผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเลือกศึกษาต่อที่จะส่งผลต่อเงินเดือน การมีโอกาสในการหางานที่ดีขึ้นเพิ่มมากขึ้น การได้เลื่อนตำแหน่งที่ดีกว่าเดิม เป็นต้น ซึ่งถ้าผลประโยชน์มีมากกว่าต้นทุนทางด้านเศรษฐศาสตร์ก็จะทำให้การตัดสินใจเพื่อที่จะศึกษาต่อมีเพิ่มมากขึ้น (หัวข้อ 2.1.1) และทฤษฎีแรงจูงใจ (หัวข้อ 2.1.2)

2.1.1 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการลงทุนในการศึกษา

“การศึกษา” โดยทั่วไป หมายถึง การเพิ่มพูนความรู้และปัญญา การเสริมสร้างทักษะ ความสามารถ ตลอดจนจริยธรรม เพื่อเพิ่มสติปัญญาความสามารถของตนให้เต็มศักยภาพ ซึ่งล้วนคาดว่าการศึกษาอบรมนั้นจะส่งผลให้ประสิทธิภาพในการผลิตของทุนมนุษย์เพิ่มขึ้น นอกจากนั้นทำให้เกิดความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและยกระดับมาตรฐานชีวิตของประชาชนในสังคมให้สูงขึ้นด้วย อย่างไรก็ตาม หากมองในแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์ การที่ผู้บริโภคตัดสินใจที่จะศึกษาหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับการมอง (perception) ของผู้ศึกษาว่า การศึกษาอาจจะเป็นการบริโภคหรือการลงทุนก็ได้ ถ้าการศึกษามีลักษณะเหมือนสินค้าอุปโภค แสดงว่า

การทำการศึกษาของบุคคลทั่วไปนั้นเป็นการบริโภคสินค้า (บริโภครายได้) ดังนั้นการตัดสินใจ บริโภครายได้ ผู้บริโภคจะต้องยอมเสียสละการบริโภครายได้อื่นๆ ภายใต้ข้อจำกัดต่างๆ ที่ตนเองมีอยู่ไม่ว่าจะมองในรูปของงบประมาณและเวลา โดยที่ผู้ลงทุนนั้นยอมหวังผลตอบแทน ภายภาคหน้าไม่ว่าโอกาสการหางานที่มีรายได้สูงขึ้น ความก้าวหน้าในอาชีพ ซึ่งทุกคนที่ตัดสินใจ ศึกษาต่อย่อมมีความคาดหวังที่จะได้รับความพึงพอใจสูงสุดจากการตัดสินใจเข้ามาศึกษา ภายใต้ทางเลือกและทรัพยากรที่มีอยู่ ต้นทุนต่างๆ ที่เกิดขึ้นจะปรากฏในรูปที่เป็นตัวเงินและต้นทุน ค่าเสียโอกาส ทั้งนี้ก็เพราะว่าหากบุคคลไม่ศึกษาต่อเขาก็จะมีโอกาสที่จะประกอบอาชีพ ฉะนั้น เมื่อเขาเข้ารับการศึกษาก็มีลักษณะคล้ายๆ กับว่าเขาต้องเสียสละรายได้ที่ควรจะได้ไป (earning foregone) จึงถือว่าเป็นรายได้ในส่วนที่บุคคลต้องสูญเสียไป หรือที่เรียกว่าต้นทุนค่าเสีย โอกาสนั่นเอง โดยเฉพาะการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไปเรื่อยๆ ต้นทุนค่าเสียโอกาสนี้ก็จะยิ่งสูงขึ้น ไปเรื่อยๆ ด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม โดยเนื้อแท้แล้วการศึกษามักถูกมองว่าเป็นการลงทุน มากกว่าการบริโภค (นวลทิพย์ คุวกุล ,2527, น. 3)

ความหมายและความสำคัญของการลงทุนในทุนมนุษย์ (Human Capital)

รายจ่ายในการศึกษาถือเป็นการลงทุนประเภทหนึ่ง เพราะรายจ่ายนี้จะทำให้ได้รับ ผลประโยชน์ในอนาคต เมื่อบุคคลได้รับการศึกษาเพิ่มเขามีความรู้ความสามารถที่จะรับและใช้ ข่าวสารต่างๆ ได้ดี การศึกษาจึงเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลเข้าใจตนเองและโลกได้อย่างลึกซึ้ง การศึกษามีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการผลิตและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้หลายทาง บุคคลที่ได้รับการศึกษาดีจะสามารถรับข่าวสารใหม่ๆ ได้เร็ว และมีวิจรณ์ญาณในการใช้ข่าวสาร ปัจจัยการผลิต และเทคโนโลยีใหม่ๆ ได้เร็วและได้ดีกว่า โดยเฉพาะในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่ ข่าวสาร สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมาก แรงงานที่ได้รับการศึกษาสูง กว่าจะได้เปรียบแรงงานที่มีการศึกษาด้อยกว่า การลงทุนในการศึกษาจึงเป็นกระบวนการ ปรับปรุงคุณภาพทรัพยากรบุคคลให้มีความรู้ ความชำนาญ สามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการ เปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และข่าวสารใหม่ๆ ได้ดี ทำให้เขาสามารถทำงานได้ดี มีประสิทธิภาพมากกว่าผู้มีการศึกษาด้อยกว่า ฉะนั้น การลงทุนในการศึกษาจึงเป็นกิจกรรมที่ เพิ่มผลผลิตและรายได้ในอนาคตเช่นเดียวกับการลงทุนในเครื่องจักรหรือโรงงาน (Capital Good) ก็เพื่อจะมุ่งหวังผลิตสินค้าและสร้างรายได้ให้เพิ่มขึ้นในอนาคต (Future Income Earnings)

การลงทุนในการศึกษาและฝึกอบรมเป็นการเพิ่มความรู้ (Knowledge) ความชำนาญ (Skills) และประสบการณ์ (Experiences) ซึ่งจะเป็นตัวเพิ่มทุนมนุษย์ในตัวมนุษย์ คำว่าเพิ่มทุนมนุษย์ ก็คือ การเพิ่มพลังในการหารายได้ พลังในการเพิ่มผลผลิตในตัวมนุษย์

ธนาคารโลกได้ให้คำจำกัดความ “ทุนมนุษย์” ไว้ คือ ทักษะและความสามารถต่างๆ ที่อยู่ในตัวบุคคลหรือกำลังแรงงาน ส่วนหนึ่งได้มาจากการปรับปรุงสุขภาพและโภชนาการ การศึกษาและการฝึกอบรม และอีกส่วนหนึ่งได้มาจากการประสบการณ์ที่มนุษย์จะใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าและบริการ

กิจกรรมต่อไปนี้เป็นการลงทุนในทุนมนุษย์แทบทั้งสิ้น ได้แก่ (1) บริการที่เพิ่มพูนสุขภาพ คือ ค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความยืนยาวของชีวิต พลังกำลัง และควมมีชีวิตชีวาของมนุษย์ (2) การฝึกอบรมหรือเรียนรู้ในขณะทำงาน (3) การจัดการศึกษาอย่างเป็นทางการในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และระดับที่สูงขึ้นไป (4) โครงการการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ที่ไม่ได้จัดขึ้นโดยหน่วยธุรกิจ รวมถึงการสาธิตทางการเกษตร (5) การอพยพย้ายถิ่นของบุคคลและครอบครัวเพื่อโอกาสในการทำงานที่ดีขึ้น (หมายถึง การอพยพและเดินทางเพื่อจะหางาน)

แนวคิดและการวิเคราะห์การลงทุนในมนุษย์มีความสำคัญอย่างน้อยที่สุดด้วยเหตุผลสองประการ คือ ประการแรก สามารถนำเอาความคิดและทฤษฎีทุนมนุษย์ไปอธิบายความแตกต่างของค่าจ้าง เงินเดือนของบุคคลที่มีอายุ อาชีพ การศึกษา การฝึกอบรม และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ประการที่สอง การวิเคราะห์ที่ได้ชี้ให้เห็นว่า ทุนมนุษย์และทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญมากกว่าสินค้าทุนและทรัพยากรที่มีใช้มนุษย์ เสียอีก

การลงทุนในการศึกษาผู้ลงทุนต้องเสียค่าใช้จ่ายทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ ค่าใช้จ่ายทางตรง หมายถึง ค่าใช้จ่ายโดยตรงที่ใช้จ่ายไปในการเข้ารับการศึกษา ประกอบด้วย ค่าลงทะเบียน ค่าหน่วยกิต ค่าบำรุงการศึกษา ค่าธรรมเนียมทางการศึกษาต่างๆ ค่าหนังสือ ค่าเดินทางไปสถานศึกษา อุปกรณ์ที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการศึกษานั้น และค่าใช้จ่ายในส่วนที่แม้ไม่ต้องการศึกษาก็ต้องจ่ายเป็นปกติธรรมดาอยู่แล้วไม่ต้องนับรวม ฉะนั้น ค่าใช้จ่ายโดยตรงจึงเป็นค่าใช้จ่ายที่ผู้รับการศึกษาจะต้องล้วงกระเป๋าจ่ายเอง ซึ่งสืบเนื่องมาจากการศึกษานั้น

ค่าใช้จ่ายทางอ้อม หมายถึง ส่วนของผลกระทบภายนอกที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลเข้ารับการศึกษาระดับปริญญาโท ได้แก่

- ต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) จัดเป็นต้นทุนทางการศึกษาอย่างหนึ่ง เพราะหากบุคคลนั้นไม่เลือกที่จะทำการศึกษาต่อเขาสามารถที่จะประกอบอาชีพที่เหมาะสมและมีรายได้จากอาชีพนั้นๆ ได้ แต่เมื่อเขาเข้ารับการศึกษาดูในระดับปริญญาโทเขาต้องเสียสละรายได้ที่จะได้รับกรณีบุคคลที่ทำงานไม่ว่าจะเป็นในองค์กรของภาครัฐหรือเอกชน ตัดสินใจลาออกเพื่อเข้ารับการศึกษาดูนั้น เขาต้องเสียสละรายได้ที่เคยได้รับจากการทำงานในอดีตนั้นไป หรือแม้แต่บุคคลที่ตัดสินใจศึกษาต่อขณะทำงานเขาต้องเสียสละเวลาเดินทางมาศึกษาต่อ ถ้าหากบุคคลนั้นใช้เวลาดังกล่าวในการทำงานเขาอาจได้รับค่าจ้างล่วงเวลา หรืออาจได้รับการพิจารณาเลื่อนขั้นตำแหน่งงาน เนื่องจากการทุ่มเทเวลาให้กับงานที่ทำ ซึ่งเวลาที่ใช้ในการศึกษาต่อนี้อาจประเมินออกมาในรูปของตัวเงินได้ว่าเป็นส่วนของรายได้ที่สูญเสียไปในการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาโท

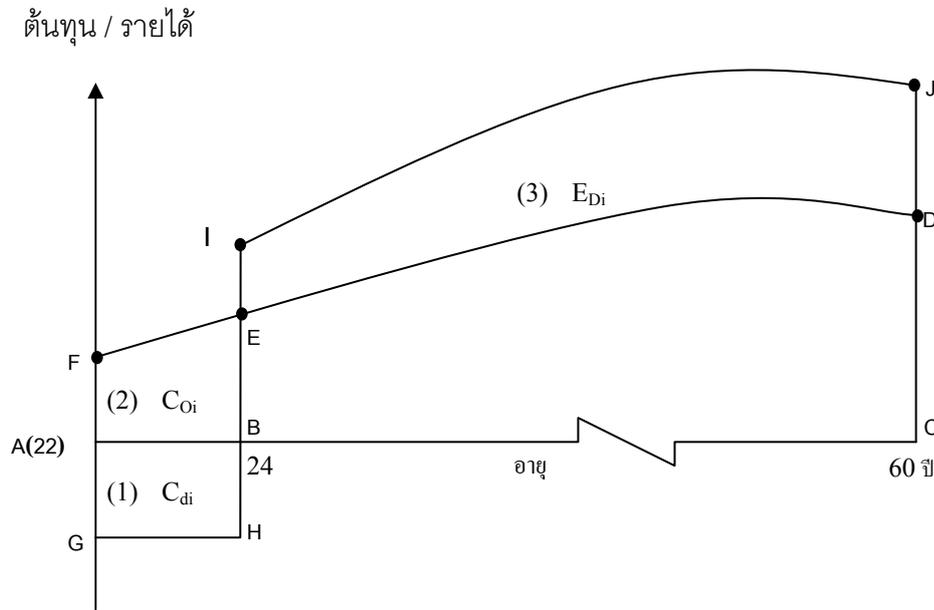
- ต้นทุนที่ไม่สามารถประเมินค่าออกมาเป็นตัวเงินได้อย่างชัดเจน ได้แก่ ความไม่สบายใจ ความเครียดที่เกิดจากการศึกษา การพักผ่อนที่น้อยลง จัดเป็นต้นทุนอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นเมื่อมีการลงทุนทางการศึกษา

ผลประโยชน์จากการศึกษา ได้แก่ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ความมั่นคงในการประกอบอาชีพ การเพิ่มวุฒิการศึกษาให้สูงขึ้น การได้รับความรู้เพิ่มขึ้น การเปลี่ยนอาชีพใหม่ การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น การได้รับการยอมรับในสังคม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น เกียรติยศชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล ความมีชื่อเสียงของคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ความรู้ความสามารถของอาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์ และความภูมิใจในการสอบเข้า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ ฯลฯ

การอธิบายเรื่องต้นทุนและผลตอบแทนจากการศึกษาต่อปริญญาโท อธิบายได้ด้วยภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1

ต้นทุนและผลตอบแทนจากการศึกษาต่อในระดับปริญญาโท



- หมายเหตุ : (1) C_{di} = ค่าใช้จ่ายโดยตรงเกี่ยวกับการศึกษา (Direct Cost)
 (2) C_{oi} = ค่าเสียโอกาส คือ รายได้ที่ควรจะได้แต่ไม่ได้ เพราะต้องเรียนหนังสือ
 ไม่ได้ทำงาน
 (3) E_{di} = รายได้ส่วนที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากการศึกษาสูงกว่า

ที่มา : ดัดแปลงมาจากทฤษฎีการลงทุนในการศึกษาของบุญคง หันจางสิทธิ์ : 2543

จากภาพที่ 2.1 สมมติให้นักศึกษาสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีอายุ 22 ปี ตัดสินใจไม่ศึกษาต่อระดับปริญญาโทแต่เข้าทำงานในตลาดแรงงานเลย เขาจะได้รับรายได้เบื้องต้นต่อปี ณ จุด A เท่ากับ AF จากนั้นรายได้ต่อปีของเขาจะสูงขึ้นเรื่อยๆ เมื่อเขามีประสบการณ์ในการทำงานมากขึ้นจนกระทั่งอายุ 60 ปี เส้น FED จึงเป็นเส้นระดับรายได้ที่สูงขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งอายุ 60 ปี แต่ในทางกลับกัน ถ้าเขาตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาโทเขาต้องเสียเวลาอีกประมาณ 2 ปี ในรูปคือ ช่วงตั้งแต่ A ถึง B เขาจะจบการศึกษาและเข้าสู่ตลาดแรงงานเมื่ออายุ 24 ปี รายได้ที่จะได้รับเมื่อเขาจบการศึกษาในระดับปริญญาโทและเริ่มทำงานปีแรกคือ BI ซึ่งสูงกว่า AF แต่อาจจะเริ่มสูงกว่าหรือเริ่มต่ำกว่า BE ก็ได้ และ IJ จะเป็นเส้นรายได้ที่สูงขึ้นเรื่อยๆ จนถึงเกษียณอายุเมื่อ 60 ปี ซึ่งความชันมากกว่าเส้น FED ทั้งนี้

เพราะการศึกษาที่สูงกว่าบวกประสบการณ์ในงานที่ทำ ทำให้เขามีประสิทธิผลในการทำงานสูงกว่า รายได้จึงเพิ่มได้เร็วกว่าต่อปี พื้นที่ EUID จึงเป็นรายได้ที่สูงกว่าอันเนื่องมาจากระดับการศึกษาที่สูงกว่า ซึ่งเป็นผลจากการที่เขาลงทุนในการศึกษาไว้มากกว่า

ถ้าหากหวนกลับไปดูรายจ่ายในการลงทุนในการศึกษาที่เขาได้ลงทุนไว้ในช่วงศึกษาปริญญาโทเป็นเวลาประมาณ 2 ปีนั้น จะเห็นได้ว่าเขาได้ใช้จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายโดยตรงสำหรับการศึกษา เช่น ค่าเล่าเรียน ค่าหนังสือ ค่าอุปกรณ์ และอื่นๆ ที่จ่ายโดยตรง คือพื้นที่สี่เหลี่ยม ABHG ในรูป ส่วนพื้นที่สี่เหลี่ยม ABEF เป็นค่าใช้จ่ายโดยทางอ้อม หรือค่าเสียโอกาสที่เขาเสียไประหว่างเรียนในมหาวิทยาลัยเป็นเวลาประมาณ 2 ปี หรือบางทีส่วนนี้เรียกว่ารายได้สูญเสียบetweenเรียน ส่วนค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนอีกส่วนหนึ่งที่มีได้แสดงไว้ในรูปก็คือ ต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายทางใจ เช่น ความยากลำบากเวลาเรียน ต้องมูมานะ อดหลับอดนอน และอื่นๆ ถ้าคิดออกมาเป็นตัวเงินก็คงไม่น้อยแต่จะคิดออกมาก็ค่อนข้างยากพอๆ กับการที่จะวัดว่า การที่เขาเรียนจบมหาวิทยาลัยเขามีความสุข อิ่มเอิบใจ รู้สึกมีเกียรติมากน้อยเพียงใด

จากทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น ถ้าผู้ศึกษาตัดสินใจศึกษาโดยมองเห็นว่า การศึกษาเป็นการลงทุนให้กับตนเองโดยในช่วงระหว่างที่ศึกษา จะต้องมียค่าใช้จ่ายทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยหวังว่าผลตอบแทนที่เกิดขึ้นในอนาคตจะคุ้มค่าง่าค่าใช้จ่ายที่ลงทุนไปแล้ว การวิเคราะห์ของพฤติกรรมดังกล่าวสามารถทำได้จากการใช้การวิเคราะห์ในเชิงต้นทุน – ผลได้ เป็นการวิเคราะห์ว่าในการลงทุนการศึกษาระดับหนึ่งๆ นั้น มีส่วนที่เป็นต้นทุนค่าใช้จ่ายทางการศึกษาเท่าใด และผลได้ที่พึงจะได้รับจากการศึกษานั้นในอนาคตจนสิ้นสุดวัยทำงานจะเป็นเท่าใด และทำการเปรียบเทียบค่าของต้นทุนกับผลได้นั้น แต่การศึกษาเป็นการลงทุนระยะยาวและผลที่เกิดขึ้นก็เป็นผลได้ที่เกิดขึ้นในระยะยาว ดังนั้นจึงต้องเปรียบเทียบกระแสต้นทุนและกระแสผลได้เป็นมูลค่าปัจจุบัน สำหรับการวัดผลประโยชน์และต้นทุนจากการศึกษา

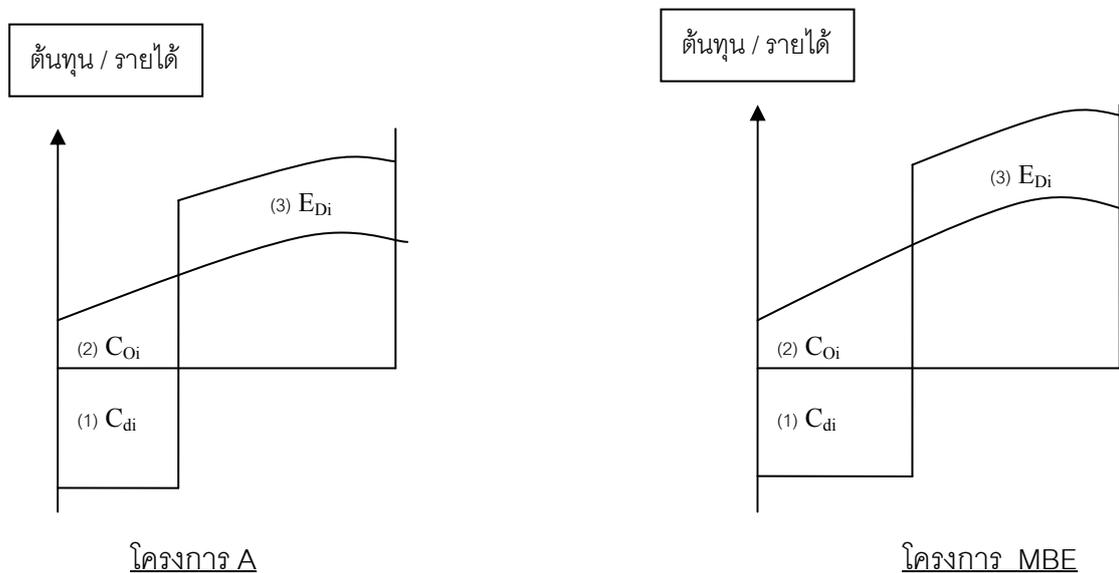
ในการวิเคราะห์ครั้งนี้จะใช้ส่วนต่างของรายได้และรายจ่ายที่เกิดขึ้นระหว่างผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีและผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท โดยการที่ลงทุนทางการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไปนั้น ย่อมมีต้นทุนค่าเสียโอกาสเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ถ้าพิจารณาลงทุนทางการศึกษาในระดับปริญญาโทนั้น ในส่วนของต้นทุนแล้วนอกจากจะพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายต่างๆ เช่น ค่าบำรุงการศึกษา ค่าหน่วยกิต ค่าหนังสือ ค่าใช้จ่ายส่วนตัว ฯลฯ ที่เป็นค่าใช้จ่ายทางตรงในการศึกษาระดับปริญญาโทแล้ว จะต้องพิจารณาถึงต้นทุนค่าเสียโอกาสในการที่คนๆ นั้นอาจ

ทำงานทันทีที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีและไม่ศึกษาต่อในระดับปริญญาโท และคนๆ นั้นย่อมมีรายได้จำนวนหนึ่ง ต้นทุนค่าเสียโอกาส ก็คือ รายได้ที่คนๆ นั้นยอมเสียสละไปเพื่อ การศึกษาต่อเพื่อหวังที่จะมีรายได้ในอนาคตที่สูงกว่าเมื่อตอนที่เขาสำเร็จการศึกษาในระดับ ปริญญาตรี

นอกจากจะนำเอาทฤษฎีการลงทุนในการศึกษามาอธิบายเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือก เรียนต่อหรือไม่แล้วนั้น ยังสามารถนำทฤษฎีดังกล่าวมาใช้ในการตัดสินใจเลือกเรียนคณะ/ มหาวิทยาลัยไหนดี ซึ่งจุดนี้ผู้ที่ต้องการศึกษาต่อจะนำเอาต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์และ ผลประโยชน์ที่จะได้รับการศึกษาต่อในโครงการหรือคณะนั้นๆ มาเปรียบเทียบกัน โดย ส่วนมากผู้ที่ต้องการศึกษาต่อจะตัดสินใจเลือกคณะ /โครงการ/มหาวิทยาลัย จะตัดสินใจจาก ผลประโยชน์ที่จะได้รับจากคณะ /โครงการ/มหาวิทยาลัยนั้นให้ค่ามากที่สุด ผู้ที่ต้องการศึกษาต่อ ก็จะใช้เลือกเรียนคณะ/โครงการ/มหาวิทยาลัยนั้น ซึ่งสามารถอธิบายได้จากภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2

เปรียบเทียบการตัดสินใจเลือกเรียนโครงการ A กับ โครงการ MBE



หมายเหตุ : (1) C_{di} = ค่าใช้จ่ายโดยตรงเกี่ยวกับการศึกษา (Direct Cost)

(2) C_{oi} = ค่าเสียโอกาส คือ รายได้ที่ควรจะได้แต่ไม่ได้ เพราะต้องเรียนหนังสือไม่ได้ทำงาน

(3) E_{Di} = รายได้ส่วนที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากการศึกษาสูงกว่า

ที่มา : สรุป /ดัดแปลงมาจากทฤษฎีการลงทุนในการศึกษาของบุญคง หันจางสิทธิ์ : 2543

ตามทฤษฎีการลงทุนเพื่อการศึกษาที่กล่าวไปแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อของผู้ที่ต้องการจะศึกษาต่อนั้นจะมีการเปรียบเทียบระหว่างต้นทุนทั้งหมด (ทั้งค่าใช้จ่ายโดยตรงเกี่ยวกับการศึกษาและค่าเสียโอกาส) กับรายได้ส่วนที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากการศึกษาสูงกว่า และจากภาพที่ 2.2 ข้างต้น เป็นการยกตัวอย่างเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกเรียนในโครงการ A กับโครงการ MBE โดยสมมติให้รายได้ส่วนเพิ่มขึ้นเนื่องจากการศึกษาของทั้งสองโครงการมีค่าเท่ากัน จะเห็นได้ว่าเมื่อมีการเปรียบเทียบระหว่างต้นทุนกับรายได้ส่วนเพิ่มขึ้นเนื่องจากการศึกษาของทั้งสองโครงการจะเห็นได้ว่าโครงการ MBE จะมีต้นทุนมากกว่าโครงการ A ส่งผลทำให้ผู้ที่ตัดสินใจเลือกเรียนต่อในระดับปริญญาโทจะเลือกเรียนโครงการ A

หรือจากแนวคิดของทฤษฎีผู้บริโภค (consumer theory) ที่ว่าผู้บริโภคจะตัดสินใจเลือกบริโภคสินค้าใดๆ หรือสัดส่วนของสินค้าใดนั้น ผู้บริโภคได้พิจารณาถึงปัจจัยที่สำคัญทั้งหมดแล้วไม่ว่าต้นทุนโดยเปรียบเทียบของทางเลือกอื่นๆ ทั้งหมด งบประมาณที่ตนเองมีอยู่ รวมทั้งความพอใจของตนเองต่อสินค้าทางเลือก ซึ่งจุดที่จะให้ผู้บริโภคมีความพอใจสูงสุดที่ $\frac{MU_x}{P_x} = \frac{MU_y}{P_y}$ แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีศึกษาครั้งนี้เป็นการพิจารณาที่ผู้บริโภคจะต้องเลือกบริโภคสินค้าใดสินค้าหนึ่งเท่านั้น และกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาเป็นการศึกษาของผู้ที่เลือกเรียนคณะเศรษฐศาสตร์ ดังนั้น ภายใต้แนวคิดของทฤษฎีผู้บริโภคข้างต้น หมายถึง กรณีที่จุดดุลยภาพ (optimal solution) เป็น Corner Solution ซึ่งเป็นจุดที่ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกศึกษาในสาขาเศรษฐศาสตร์แล้ว ซึ่งกรณีที่จะทำให้เกิด Corner Solution ได้ นั้น จะประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ที่สำคัญสองส่วน คือ ปัจจัยทางด้านต้นทุนโดยเปรียบเทียบและปัจจัยที่มีต่อความพอใจเท่ากันของผู้บริโภคที่มีต่อสาขาเศรษฐศาสตร์และสาขาอื่นๆ ซึ่งปัจจัยที่เป็นตัวความพึงพอใจเท่ากันได้แก่ ความต้องการการยอมรับจากสังคม ความต้องการหาเพื่อนใหม่ หรือเพื่อเป็นความภาคภูมิใจของครอบครัวและตนเอง และปัจจัยอื่นๆ ที่แสดงถึงพฤติกรรมตัดสินใจเพื่อตอบสนองของความพึงพอใจของคนที่สามารถแสดงจากตัวชี้วัดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจได้แก่ ระยะเวลาและค่าใช้จ่ายในการศึกษาในคณะเศรษฐศาสตร์ถูกกว่าและประหยัดกว่าการศึกษาคณะอื่น การสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีจากคณะเศรษฐศาสตร์ทำให้มีพื้นฐานทางด้านเศรษฐศาสตร์ดีกว่าคนที่สำเร็จการศึกษาจากคณะอื่น หรือโอกาสในการหางานที่มีมากกว่าและสามารถทำรายได้ได้สูงกว่า ปัจจัยที่ทำให้ตัดสินใจเลือกศึกษาปริญญาโทคณะเศรษฐศาสตร์แทนการเลือกคณะอื่น ก็อาจขึ้นอยู่กับเปรียบเทียบราคาของการศึกษา หรือพฤติกรรมความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อคณะเศรษฐศาสตร์ ถ้าหากกลุ่มตัวอย่างตัดสินใจ

ศึกษาต่อโดยพิจารณาจากการเปรียบเทียบราคา (ทั้งทางตรงและทางอ้อม) ของการศึกษา ซึ่งถ้าราคาของการศึกษาในคณะเศรษฐศาสตร์ถูกกว่าคณะอื่นโดยเปรียบเทียบแล้วนั้น อาจเป็นจุดดึงดูดให้กลุ่มตัวอย่างตัดสินใจศึกษาต่อคณะเศรษฐศาสตร์มากกว่าคณะอื่น แต่ถ้าหากกลุ่มตัวอย่างตัดสินใจศึกษาต่อคณะเศรษฐศาสตร์เพราะความพึงพอใจส่วนตัว หรือการตัดสินใจของกลุ่มตัวอย่างที่เปรียบเทียบต้นทุนของการศึกษา โดยเห็นว่าต้นทุนของการศึกษาในคณะเศรษฐศาสตร์และคณะอื่นไม่แตกต่างกัน หรือต้นทุนของการศึกษาในคณะเศรษฐศาสตร์สูงกว่าคณะอื่นโดยเปรียบเทียบ กลุ่มตัวอย่างยังคงตัดสินใจศึกษาต่อในคณะเศรษฐศาสตร์ เนื่องจากความพึงพอใจส่วนตัวนั่นเอง

2.1.2 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

ทฤษฎีแรงจูงใจสามารถนำมาอธิบายเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกศึกษาต่อในระดับปริญญาโททั้งในด้านต้นทุนและผลตอบแทนจากการลงทุนในการศึกษา และปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการเลือกศึกษาต่อในระดับปริญญาโท อาทิเช่น การเลือกเรียนโครงการเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ ผู้ที่เลือกเรียนอาจมีความคาดหวังจากการเลือกศึกษาต่อ เช่น ชื่อเสียงมหาวิทยาลัย หรือคณะที่เรียนจะส่งผลทำให้เพิ่มโอกาสในการแข่งขันตลาดแรงงาน การได้เลื่อนตำแหน่ง หรือการได้เงินเดือนที่เพิ่มขึ้น ฯลฯ เมื่อนักศึกษาได้รับตามที่คาดหวัง หรือได้มากกว่าที่คาดหวังไว้ จะส่งผลทำให้แรงจูงใจในการเลือกศึกษาต่อในระดับปริญญาโท โครงการเศรษฐศาสตร์ธุรกิจมีเพิ่มมากขึ้น

คำว่า “แรงจูงใจ” มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ต่างๆ กัน ดังนี้

สามารถ แจ่มจรัส (2543,น.9) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง ปัจจัยต่างๆ ที่เป็นเหตุที่ทำให้บุคคลเกิดพลังที่จะแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมา เพื่อตอบสนองความต้องการหรือจุดหมายปลายทางที่คาดหวังไว้ หรือเป็นการตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดของบุคคล

อารี พันธุ์มณี (2546,น.269) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง ภาวะใดๆ ที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา

Brown (อ้างถึงใน ปารีชาติ ทองอยู่ , 2542, น.9) กล่าวว่า แรงจูงใจเป็นความคิดซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนภายใน ซึ่งประกอบไปด้วยอารมณ์ ความปรารถนาซึ่งเป็นเหตุให้คนแสดงพฤติกรรมออกมาซึ่งมีปริมาณมากน้อยไม่เท่ากัน

จากความหมายของแรงจูงใจที่นักวิชาการกล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนี้ สามารถสรุปได้ว่า แรงจูงใจ หมายถึง สิ่งที่กระตุ้นหรือผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมภายในตัวออกมา เพื่อสนองความต้องการของตนเองให้บรรลุเป้าหมายหรือสิ่งที่คาดหวังไว้

ประเภทของแรงจูงใจ (อารี พันธมณี ,2546, น. 83) แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1. แรงจูงใจปฐมภูมิ (Primary Motives) หมายถึง แรงจูงใจทางร่างกาย เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือตามสัญชาตญาณที่เกิดขึ้นเองตั้งแต่แรกเกิด ซึ่งเกิดจากความต้องการทางร่างกาย เช่น ความรัก ความหิว ความกระหาย ความเหน็ดเหนื่อย ความต้องการการพักผ่อน เป็นต้น เมื่อเกิดความต้องการเหล่านี้แล้วก็จะทำให้เกิดภาวะขาดความสมดุลของร่างกาย ซึ่งจะเป็นผลให้เกิดแรงขับเมื่อแรงขับลดลงร่างกายก็จะกลับเข้าสู่ภาวะสมดุล

ประเภทที่ 2. แรงจูงใจทุติยภูมิ (Secondary Motive) หมายถึง แรงจูงใจทางสังคม ที่เกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้อื่นหรือสังคม เช่น ความต้องการความรัก ความอบอุ่น การเป็นที่ยอมรับของสังคม ต้องการที่จะมีชื่อเสียง ฐานะทางสังคม เกียรติยศ ความก้าวหน้า ความสำเร็จในชีวิต เป็นต้น เมื่อเกิดความต้องการเหล่านี้ขึ้นมาบุคคลจะมีการเรียนรู้เพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนปรารถนา ซึ่งเป็นแรงขับที่เกิดจากความต้องการทางจิตใจและสังคมเป็นส่วนใหญ่

จากการศึกษาค้นคว้าและพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องแรงจูงใจพบว่ามีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ทฤษฎีความคาดหวังของวรูม (Vroom Expectancy Theory)

ทฤษฎีความคาดหวังของวรูม (อ้างถึงในสมฤทัย ไทยนิยม, 2547, น. 5 – 12) อธิบายว่า ถ้าหากบุคคลเกิดความต้องการหลายๆ อย่างพร้อมกัน บุคคลนั้นจะเลือกปฏิบัติอย่างไร ซึ่งวรูมได้ศึกษาจิตวิทยาของบุคคลในองค์การพบว่า การที่บุคคลจะกระทำสิ่งใดขึ้นอยู่กับตัวแปร 4 ตัว ได้แก่

- ตัวแปรที่ 1. ผลตอบแทนที่จะได้รับนั้นเหมาะสมกับบทบาทที่ครอบครองอยู่เพียงใด
- ตัวแปรที่ 2. ความพอใจหรือไม่พอใจต่อผลที่จะได้รับ

ตัวแปรที่ 3. เชื่อว่าตนจะต้องเป็นผู้ได้รับผลตอบแทนนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่นแล้ว

ตัวแปรที่ 4. โอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนตามที่คาดหวังหรือได้รับล่วงหน้า

ความพอใจต่อสิ่งนั้นจะเพิ่มขึ้นหากได้รับผลตอบแทนเพิ่มขึ้นและจะลดลงหากได้ผลตอบแทนที่ลดลง แต่ถ้าบุคคลใดไม่สนใจต่อผลตอบแทนต่างๆ ความสัมพันธ์ทั้งหมดนี้จะหายไป และถ้าบุคคลไม่พอใจต่อผลตอบแทนที่ได้รับความสัมพันธ์จะเป็นไปในทางตรงกันข้าม จิตวิทยาของบุคคลในองค์การนี้เป็นพื้นฐานของการตัดสินใจเลือกทางปฏิบัติของบุคคลในองค์การ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความคาดหวัง ที่ วรูม ศึกษาและได้เสนอว่าการที่บุคคลจะตัดสินใจเลือกปฏิบัติอย่างไรนั้น จะมีการพิจารณาถึงประเด็นหลัก 2 ประการ คือ

ประเด็นแรก พิจารณาว่าเป้าหมายที่จะนำไปสู่นั้นมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด

ประเด็นที่สอง พิจารณาว่าสิ่งที่กระทำนั้นสามารถคาดหวังให้ไปถึงจุดมุ่งหมายได้เพียงใด

ซึ่งทั้งสองประการนี้เป็นกระบวนการในการตัดสินใจของแต่ละบุคคลในการที่จะเลือกกระทำหรือเลือกไม่กระทำสิ่งใดๆ

องค์ประกอบที่สำคัญของทฤษฎีนี้ คือ

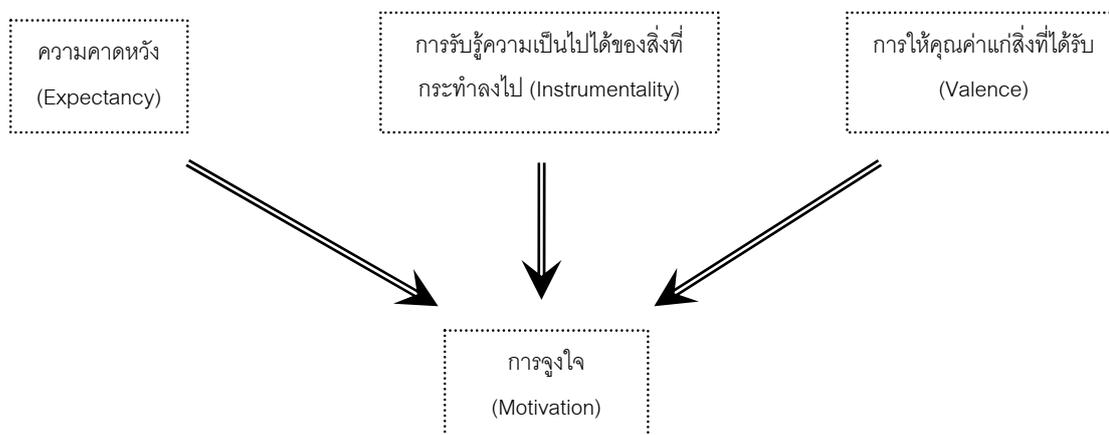
- ความคาดหวัง(Expectancy) คือ การที่บุคคลรับรู้ถึงความเป็นไปได้ว่า ถ้าตนมีความพยายามมากขึ้น ผลแห่งความพยายามจะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

- การรับรู้ความเป็นไปได้ของสิ่งที่กระทำลงไป (Instrumentality) คือ การที่บุคคลรับรู้ถึงความเป็นไปได้ของสิ่งที่กระทำที่เกิดจากความพยายามที่เพิ่มมากขึ้น ย่อมนำไปสู่รางวัลที่ต้องการ

- การให้คุณค่าแก่สิ่งที่ได้รับ (Valence) คือ การที่บุคคลให้คุณค่าแก่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นว่า เป็นสิ่งที่ตนต้องการเพียงใด การให้คุณค่าต่อผลลัพธ์มีความแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับปัจจัยของแต่ละคน ฉะนั้นสิ่งที่ได้รับในที่นี่ก็คือ รางวัลหรือผลลัพธ์ที่เป็นความชอบและความพอใจของบุคคลนั่นเอง

เมื่อองค์ประกอบทั้งสามตัวข้างต้นเกิดขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งก็จะส่งผลไปยังการลงใจในการที่จะเลือกกระทำหรือเลือกไม่กระทำสิ่งใดๆ (ดังภาพที่ 2.3)

ภาพที่ 2.3
องค์ประกอบของทฤษฎีความคาดหวังของวรูม



ที่มา : สรุป/ดัดแปลงมาจากทฤษฎีความคาดหวังของวรูม (อ้างถึงในสมฤทัย ไทยนิยม : 2547)

จากทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ความต้องการของมนุษย์ในด้านต่างๆ ความคาดหวังในสิ่งที่ปรารถนาไว้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดแรงจูงใจ ซึ่งช่วยผลักดันให้เกิดการกระทำตามที่บุคคลนั้นต้องการ เช่น การตัดสินใจลงทุนศึกษาต่อในระดับปริญญาโท นักศึกษามีความคาดหวังว่าเมื่อสำเร็จการศึกษาก็จะได้ผลตอบแทนทางการศึกษามีทั้งสามารถวัดเป็นตัวเงินได้ และไม่สามารถวัดได้ เช่น รายได้ที่เพิ่มขึ้น การได้รับการเลื่อนตำแหน่ง เพิ่มโอกาสในการหางานทำมากขึ้น ความพอใจที่บุคคลได้รับการมีความรู้เพิ่มขึ้น ได้รับการยกย่อง / ยอมรับจากสังคม ฯลฯ ก็จะส่งผลทำให้เกิดแรงจูงใจเพิ่มมากขึ้นในการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาโท

2.2 วรรณกรรมปริทัศน์ที่เกี่ยวข้อง

งานศึกษาในอดีตที่ได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาโทมีจำนวนทั้งหมด 18 เล่ม โดยสรุปงานวิจัยในอดีตจะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านบุคคล ด้านครอบครัว ด้านสังคม และทางด้านสถาบันการศึกษา กับการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาโท โดยใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ (ประกอบด้วยทฤษฎีลำดับขั้นตอน ความต้องการของมนุษย์ ความต้องการประสบความสำเร็จ และความคาดหวังของวรูม) และ

ทฤษฎีการตัดสินใจ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หาค่าร้อยละ ค่าสูงสุด / ต่ำสุด มีการใช้โปรแกรม SPSS และในการทดสอบค่าเฉลี่ยโดยใช้ค่าสถิติ F-test และ Chi-square จากการสรุปความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาโทได้ดังนี้

ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานะภาพการสมรส สาขาที่ศึกษา ระดับผลการศึกษาในระดับปริญญาตรี อาชีพหลัก ประสบการณ์การทำงานและภูมิฐานะ

- เพศ

สุตารา ดิษฐากรณ์ (2535) ได้ทำการศึกษาพบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาโทของข้าราชการ ส.ป.ก. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ เพศหญิงตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาโทมากกว่าเพศชาย และปาริชาติ ทองอยู่ (2542) ได้ทำการศึกษาพบว่า ข้าราชการสาย ค เพศมีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการศึกษาต่อเนื่อง กล่าวคือ ข้าราชการสาย ค เพศหญิงมีแรงจูงใจในการศึกษาต่อเนื่องสูงกว่าข้าราชการสาย ค เพศชาย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าสังคมในปัจจุบันได้เปิดโอกาสให้หญิงและชายมีสิทธิเท่าเทียมกันในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านความรัก การยอมรับ และด้านอำนาจ ผู้หญิงในปัจจุบันสามารถเรียนสูงเท่าเทียมกับชาย และมีโอกาสมากขึ้นในการประกอบอาชีพเท่าเทียมกับชาย จึงทำให้ผู้หญิงได้รับการยอมรับและมีอำนาจในสังคมมากขึ้น

ด้านงานวิจัยของปาริชาติ ทองอยู่ (2542) พบว่า ในข้าราชการสาย ข เพศกลับไม่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการศึกษาต่อเนื่อง กล่าวคือ ไม่มองที่เพศ เมื่อก่อนมองว่าผู้ชายน่าจะเรียนมากกว่าผู้หญิง แต่ปัจจุบันไม่สำคัญเพราะเพศชาย หญิง มีความเท่าเทียมกัน และจรรยา รัตนพิทักษ์ (2545) ได้ทำการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการตัดสินใจศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กัน เนื่องจากในปัจจุบันความแตกต่างระหว่างเพศไม่น่าเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาต่อของบุคคล

- อายุ

นิตยา วัฒนภรณ์ (2531) , สมพร ศิลป์สุวรรณ (2532) , สมฤทัย ไทยนิยม (2547) และวราภรณ์ ผ่องสุวรรณ (2550) ได้ทำการศึกษาพบว่า อายุของนักศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ผู้สูงวัยก็ยังคงมีความต้องการที่จะเข้าศึกษาในระดับปริญญาโท โดยเฉพาะในโครงการพิเศษต่างๆ ที่เปิดหลักสูตรไว้ให้สำหรับ

คนทำงานโดยตรง หรืออายุยิ่งมากยิ่งต้องรีบตัดสินใจเรียน หากปล่อยให้อายุมากเกินไปแล้วมาเรียนก็จะพบปัญหาทางด้านร่างกายซึ่งจะเป็นอุปสรรคในการเรียนอย่างมาก เช่น มีปัญหาด้านสายตา หูฟังไม่ค่อยได้ยิน หรือแม้แต่ความจำก็เริ่มลืมได้ง่ายขึ้น

ด้านงานวิจัยของปาริชาติ ทองอยู่ (2542) และสุดาร่า ดิษฐากรณ์ (2535) ได้ทำการศึกษาพบว่า อายุไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อ กล่าวคือ อายุไม่สามารถทำนายหรือบ่งบอกถึงการตัดสินใจศึกษาต่อได้ อาจเนื่องมาจากบุคคลที่ศึกษาต่อในระดับปริญญาโทเป็นผู้ที่มีอายุไม่แตกต่างกันเท่าใดนัก ซึ่งเป็นคนที่ทำงานแล้วและมาศึกษาต่อในภายหลัง

- สถานะภาพการสมรส

อักรชิต ทีชะทิพย์สกุล (2530) , เอมอร ตรุวิเชียร (2531) , พาชิตชนันต์ ศิริพาณิชย์ และอุปถัมภ์ สายแสง (2532) , สมพร ศิลป์สุวรรณ (2532) , ทองหล่อ นาคหอม (2535) , นวจรรย์ ชวนะลิขิกร (2538) , สุธาร์ตน์ อนุกุลประเสริฐ (2538) , จิตต์อารีย์ กนกนรินทร์ (2541) , ปาริชาติ ทองอยู่ (2542) , ศุภพงษ์ ปิ่นเวหาและปรจรรย์ ผลประเสริฐ (2544) , ปริญญา ญาณโกชน (2545) , จริญญา รัตนพิทักษ์ (2545) , อีรวรรณ วิริยะรัตนพร (2546) และสมฤทัย ไทยนิยม (2547) ได้ทำการศึกษาพบว่า สถานะภาพการสมรสมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาโท เนื่องจากภาระหน้าที่ความรับผิดชอบจะไม่มากเท่ากับคนที่สมรสแล้ว จึงสามารถทุ่มเทเวลาให้กับการศึกษาเล่าเรียนได้อย่างเต็มที่

ด้านงานวิจัยของนิตยา วัฒนภรณ์ (2531) , สุดาร่า ดิษฐากรณ์ (2535) และสมศรี สุขเกษม (2536) ได้ทำการศึกษาพบว่า สถานะภาพการสมรสไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาโท เนื่องจาก สถานะภาพการสมรสไม่สามารถทำนายหรือบ่งบอกถึงการตัดสินใจศึกษาต่อได้

- สาขาที่ศึกษา

อีรวรรณ วิริยะรัตนพร (2546) และสมฤทัย ไทยนิยม (2547) ได้ทำการศึกษาพบว่า สาขาที่ศึกษามีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาโทในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ นักศึกษาจะตัดสินใจศึกษาต่อในสาขาเดียวกันกับที่จบมาก่อนหน้า เนื่องจากอาจจะเกี่ยวเนื่องกับงานที่ทำอยู่หรือเป็นสาขาที่มีความรู้พื้นฐานมาก่อนทำให้เข้าใจได้ง่ายไม่ต้องปรับตัวมากในการเรียน

- ระดับผลการศึกษาในระดับปริญญาตรี

จรรยา รัตนพิทักษ์ (2545) ได้ทำการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาของกลุ่มตัวอย่างในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่มีสมาชิกในครอบครัวที่มีระดับการศึกษาสูงที่สุดที่ระดับสูงกว่าปริญญาตรีเกือบทั้งหมดจะตัดสินใจศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับผลการศึกษาเฉลี่ย 3.25 ขึ้นไป หรืออยู่ในเกณฑ์ที่จะได้รับเกียรตินิยมนั้นจะตัดสินใจศึกษาต่อมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับผลการศึกษาเฉลี่ยต่ำกว่า 3.25 และงานวิจัยของวราภรณ์ ผ่องสุวรรณ (2550) พบว่า เกรดเฉลี่ยในระดับปริญญาตรีมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อ แต่เป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามกัน กล่าวคือ ถ้านักศึกษาได้เกรดเฉลี่ยในระดับปริญญาตรีเพิ่มขึ้น (1 คะแนน) การตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทก็จะลดลง (โดยเฉลี่ย 0.29 คะแนน)

จากผลการศึกษาข้างต้นมีความแตกต่างกันอาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจไม่เหมือนกัน งานวิจัยของจรรยา รัตนพิทักษ์ (2545) ใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา แต่ของของวราภรณ์ ผ่องสุวรรณ (2550) ใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาต่อในระดับปริญญาโท

- อาชีพหลัก (ลักษณะงาน)

สุดารา ดิษฐากรณ์ (2535) ได้ศึกษาพบว่า ลักษณะงานไม่มีผลหรืออิทธิต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาโท อาจเนื่องมาจากลักษณะงานของสำนักงานการปฏิรูปที่ดิน อาจแตกต่างกับลักษณะงานของหน่วยงานอื่น และลักษณะงานของแต่ละกองไม่แตกต่างกันนัก จึงมีผลทำให้ความพึงพอใจในลักษณะงานไม่แตกต่างกันด้วยซึ่งจะส่งผลให้การตัดสินใจศึกษาต่อไม่แตกต่างกัน

- ประสบการณ์การทำงาน และภูมิลาเนา

วราภรณ์ ผ่องสุวรรณ (2550) ได้ศึกษาพบว่า ประสบการณ์การทำงาน มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกศึกษาต่ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการสำรวจจะต้องมีประสบการณ์การทำงานประมาณ 1 - 2 ปีตามข้อกำหนดของมหาวิทยาลัย กล่าวคือ ถ้าให้ความสำคัญกับประสบการณ์ทำงานเพิ่มขึ้นการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทก็จะเพิ่มขึ้นด้วย แต่ทางด้านภูมิลาเนากลับไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาโท อาจเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีภูมิลาเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร / ปริมณฑล ทำให้ไม่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อ

ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ รายได้ของครอบครัวต่อเดือน ความพร้อมทางด้านการเงิน การสนับสนุนค่าใช้จ่ายจากครอบครัว และการมีรายได้พิเศษ

- รายได้ของครอบครัวต่อเดือน

วรภรณ์ ผ่องสุวรรณ (2550) ได้ทำการศึกษาพบว่า รายได้ของครอบครัวต่อเดือนไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาโท อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างมีรายได้จากการทำงานอยู่แล้ว สามารถรับผิดชอบตนเองได้ทำให้ไม่ส่งผลกระทบต่อรายได้ของครอบครัว

- ความพร้อมทางด้านการเงิน

ทองหล่อ นาคหอม (2535) , นวจรรย์ ชวนะลิขิกร (2538) , สมฤทัย ไทยนิยม (2547) ได้ทำการศึกษาพบว่า ความพร้อมทางด้านการเงินมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ในการเรียนระดับปริญญาโทไม่ว่าจะเป็นโครงการใดก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการศึกษามากพอสมควร ดังนั้นเรื่องเงินจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก หากไม่พร้อมในเรื่องนี้คงสร้างความลำบากในการเรียนมากทีเดียวอาจจะเรียนได้ไม่ตลอดรอดฝั่งดังที่ตั้งใจ ชุมพร พารา (2547) ได้ให้ข้อพิจารณาในการศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาไว้ ผู้ที่จะศึกษาต่อควรสำรวจว่าค่าใช้จ่ายต่างๆ ตลอดหลักสูตรประมาณเท่าไร และสามารถที่จะเรียนจนสำเร็จหลักสูตรหรือไม่ ซึ่งปกติค่าหน่วยกิตและค่าธรรมเนียมต่างๆ ของแต่ละมหาวิทยาลัยจะไม่เท่ากัน และแต่ละสาขาก็ไม่เท่ากันด้วย โดยมหาวิทยาลัยของรัฐจะถูกกว่ามหาวิทยาลัยเอกชนค่อนข้างมากและค่าใช้จ่ายของภาคพิเศษก็มากกว่าภาคปกติเช่นกัน นอกจากพิจารณาในเรื่องค่าใช้จ่ายของแต่ละมหาวิทยาลัยแล้วการพิจารณาถึงมหาวิทยาลัยที่ใกล้บ้านก็เป็นสิ่งสำคัญเพราะถ้าได้เรียนในมหาวิทยาลัยใกล้บ้านก็จะลดค่าใช้จ่ายลงมาก อาทิเช่น ค่าที่พัก ค่าอาหาร และค่าเดินทาง เป็นต้น และงานวิจัยของวรภรณ์ ผ่องสุวรรณ (2550) ก็มีผลการวิเคราะห์เช่นเดียวกัน กล่าวคือ ถ้าให้ความสำคัญปัจจัยเกี่ยวกับความพร้อมทางด้านการเงินเพิ่มขึ้น (1 คะแนน) การตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทก็จะเพิ่มขึ้นด้วย (โดยเฉลี่ย 0.24 คะแนน)

- การสนับสนุนค่าใช้จ่ายจากครอบครัว

สุดารดา ดิษฐากรณ์ (2535) , จริยา รัตนพิทักษ์ (2545) และวรภรณ์ ผ่องสุวรรณ (2550) ได้ทำการศึกษาพบว่า การสนับสนุนจากครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อ อาจเป็นเพราะกลุ่มของผู้ที่ถูกศึกษามีลักษณะต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มผู้ถูกศึกษาของการศึกษาคั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการที่ทำงานมานานแล้ว มีรายได้ที่แน่นอนเป็นของตนเองจึงไม่มีความจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายจากครอบครัว

ด้านงานวิจัยของธีรวรรณ วิริยะรัตนพร (2546) และสมฤทัย ไทยนิยม (2547) กลับพบว่า การสนับสนุนค่าใช้จ่ายจากครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาโทในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ถึงแม้กลุ่มตัวอย่างจะทำงานแล้ว แต่ค่าใช้จ่ายในการศึกษานี้ค่อนข้างสูง ค่าใช้จ่ายบางส่วนอาจต้องพึ่งพาจากครอบครัวอยู่บ้าง จึงมีเวลาให้กับการทำงานและไม่มีผลกระทบบต่องานที่ทำอยู่ เป็นผลทำให้ตัดสินใจศึกษาเพิ่มสูงขึ้น

นอกจากนี้สมฤทัย ไทยนิยม (2547) ได้ทำการศึกษาพบว่า ภาวะครอบครัวเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สนใจให้ศึกษาต่อในระดับปริญญาโท อาจเนื่องมาจากข้าราชการที่มีภาวะครอบครัวต้องรับผิดชอบ ต้องการศึกษาระดับปริญญาโทเพื่อหาความรู้เพิ่มเติมและนำความรู้ที่ได้รับนั้นมาพัฒนาคุณภาพงานในการทำงาน ให้เป็นที่ยอมรับของบุคคลรอบข้างมากขึ้น และเป็นการแสดงให้เห็นว่า การมีหรือไม่มีภาวะครอบครัวไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการศึกษา ถ้ารู้จักแบ่งเวลาให้เหมาะสม

- การมีรายได้พิเศษ

วรารภรณ์ ผ่องสุวรรณ (2550) ได้ทำการศึกษาพบว่า ความสำคัญของการมีรายได้พิเศษไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีภาระทางด้านงานที่ทำ และภาระเรื่องเรียนทำให้ไม่มีเวลาในการหางานเพื่อการมีรายได้พิเศษ

ปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ความมั่นคงในการประกอบอาชีพ การเพิ่มวุฒิการศึกษาให้สูงขึ้น การได้รับความรู้เพิ่มขึ้น การเปลี่ยนอาชีพใหม่ การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น การได้รับการยอมรับในสังคม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น และเกียรติยศชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล

งานวิจัยในอดีตที่ได้ทำการศึกษา อัครชิต ทีฆะทิพย์สกุล (2530) , นิตยา วัฒนาภรณ์ (2531) , เอมอร ตรูวิเชียร (2531) , พาชิตชนัด ศิริพาณิชและอุปลัมภ์ สายแสง (2532) , สมพร ศิลป์สุวรรณ (2532) , ทองหล่อ นาคหอม (2535) , สุดารดา ดิษฐากรณ์ (2535) , สมศรี สุขเกษม (2536) , นวจรรย์ ชวนะลิขิกร (2538) , สุภารัตน์ อนุกุลประเสริฐ (2538) , จิตต์อารีย์ กนกนรินทร์ (2541) , ปารีชาติ ทองอยู่ (2542) , ศุภพงษ์ ปิ่นเวหาและประจักษ์ ผลประเสริฐ (2544) , ปริญญา ญาณโกชน (2545) , จรียา รัตนพิทักษ์ (2545) , ธีรวรรณ วิริยะรัตนพร (2546) , สมฤทัย ไทยนิยม (2547) และวรารภรณ์ ผ่องสุวรรณ (2550) ได้ทำการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ความมั่นคงในการประกอบอาชีพ การเพิ่มวุฒิการศึกษาให้สูงขึ้น การได้รับความรู้เพิ่มขึ้น การเปลี่ยนอาชีพใหม่ การนำความรู้ไป

ประยุกต์ใช้เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น การได้รับการยอมรับในสังคม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น และเกียรติยศชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกศึกษาไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังที่จะได้รับปัจจัยทางด้านสังคมมาก ก็จะส่งผลทำให้การตัดสินใจเลือกศึกษาต่อมีเพิ่มสูงมากขึ้นเพื่อประโยชน์ที่จะเกิดกับตนเองไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำงานหรือเรื่องส่วนตัว (ได้รับเงินเดือนเพิ่มขึ้น) และต้องการให้ได้รับการยอมรับจากสังคม

ปัจจัยทางสถาบันการศึกษา ได้แก่ เวลาในการเรียน ระยะเวลาในการศึกษา การเดินทางมาเรียน ความมีชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย ความรู้ความสามารถของอาจารย์ การไม่กำหนดเกรดเฉลี่ยในการสมัครสอบ และความภูมิใจในการสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้

- เวลาในการเรียน ระยะเวลาในการเรียน การเดินทางมาเรียน

สมพร ศิลป์สุวรรณ (2532) , นวจรรย์ ชวนะลิขิกร (2538) , สุธาร์ตน์ อนุกุลประเสริฐ (2538) และธีรวรรณ วิริยะรัตนพร (2546) ได้ทำการศึกษาพบว่าปัจจัยทั้ง 3 ข้างต้นมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาโทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อันเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะเลือกเวลาเรียนที่สะดวกกับภาระหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบและสำหรับผู้ที่ทำงานไม่มีเวลาศึกษาในวันทำงานนิยมที่จะเลือกศึกษาโครงการพิเศษที่เปิดสอนในวันหยุดราชการ ส่วนด้านเรื่องการเดินทางก็เป็นปัจจัยที่สำคัญ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนมากทำงานไปพร้อมๆ กับการศึกษาต่อ เมื่อเลิกงานกลุ่มตัวอย่างสามารถเดินทางมายังสถานที่ศึกษาได้ทันเวลาเรียนเพราะใกล้กับที่ทำงาน

- ความมีชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย ความรู้ความสามารถของอาจารย์ การไม่กำหนดเกรดเฉลี่ยในการสมัครสอบ และความภูมิใจในการสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้

อัครชิต ทีฆทิพย์สกุล (2530) , นิตยา วัฒนภรณ์ (2531) , ทองหล่อ นาคหอม (2535) , สุธาร์ตน์ อนุกุลประเสริฐ (2538) , ปริญญา ญาณโกชน (2545) , ธีรวรรณ วิริยะรัตนพร (2546) และวราภรณ์ ผ่องสุวรรณ (2550) พบว่าปัจจัยทั้ง 4 ข้างต้นมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาโทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อันเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างคิดว่าเมื่อได้เรียนกับคณาจารย์ ที่มีความรู้ความสามารถที่สูงมีคุณภาพ ในสถาบันที่มีชื่อเสียงที่ได้ยอมรับจากสังคมก็จะส่งผลทำให้ได้รับโอกาสและความรู้ที่ใหม่ๆ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการทำงานได้เพิ่มขึ้น เพิ่มความเชื่อมั่นให้กับตนเองได้มากขึ้น นอกจากนี้งานวิจัยของพาชิตชนันต์ ศิริพานิชและอุปถัมภ์ สายแสงจันทร์ (2532) ได้ศึกษา

พบว่า ขั้นตอนและเงื่อนไขของการรับนิสิต / นักศึกษา อันประกอบด้วย ขบวนการคัดเลือก เวลา และเนื้อหาของการสอบคัดเลือก มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนมากจะศึกษาขั้นตอนการรายละเอียดของมหาวิทยาลัยต่างๆ เมื่อพบว่า มีขั้นตอนที่เยอะ ยุ่งยาก และเงื่อนไขของการรับที่มีข้อจำกัดมากก็ จะส่งผลทำให้การตัดสินใจศึกษาต่อลดลง

โดยสรุปงานวิจัยในอดีตที่ได้ทำการศึกษารวมทั้งหมด 18 เล่ม พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาโทมากที่สุด คือ ปัจจัยทางด้านสังคม รองลงมาคือ ปัจจัยทางด้านสถาบัน ด้านครอบครัว และด้านบุคคลตามลำดับ (ตารางที่ 2.1)

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยในอดีตบางเล่มที่มีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท หลักสูตรเศรษฐศาสตร์มหัพัตต อีกทั้งมีการศึกษาเพิ่มเติม นอกเหนือจากประเด็นที่กล่าวมาในข้างต้น ซึ่งเป็นงานวิจัยของ ธีรวรรณ วิริยะรัตนพร (2546) โดยเป็นการศึกษากลุ่มตัวอย่างจากนักศึกษาระดับปริญญาโทที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยเอกชน ได้แก่ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มหาวิทยาลัยเกริก และมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาโทของกลุ่มตัวอย่างที่พิจารณาพบว่า ร้อยละ 68 เป็นไปตามแนวคิดของการลงทุน โดยมูลค่าคาดการณ์ของรายได้ในอนาคตที่ได้รับจากการสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทจะมากกว่าต้นทุน ทั้งที่เป็นต้นทุนทางตรงและต้นทุนค่าเสียโอกาสเมื่อคิดเป็นมูลค่าปัจจุบัน ส่วนที่เหลือจะพิจารณาถึงปัจจัยด้านสังคมเป็นสำคัญในการตัดสินใจศึกษาต่อ โดยมองเห็นว่าสังคมยังให้การยอมรับผู้ที่มิได้ศึกษาในระดับที่สูง ซึ่งโดยส่วนมากกลุ่มนี้มักเป็นกลุ่มที่มีอายุสูงและมีงานทำแล้ว สำหรับการอธิบายถึงสาเหตุการเลือกศึกษาในสาขาเศรษฐศาสตร์ของนักศึกษาเกิดขึ้นภายใต้ข้อสมมติฐานของความพอใจสูงสุดของผู้บริโภคที่มีงบประมาณจำกัด และทางเลือกที่กลุ่มตัวอย่างตัดสินใจเลือกศึกษาเศรษฐศาสตร์แล้วเป็น Corner Solution ตามแนวคิดของทฤษฎีผู้บริโภคโดยการสำรวจพบว่าสาเหตุของการเกิด Corner Solution ของการเลือกศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์มาจากความพึงพอใจเชิงปัจเจก (Individual Preference) โดยความคิดที่ว่าเศรษฐศาสตร์เป็นวิชาจำเป็นและมีความสำคัญต่อการทำงานของตนเองในปัจจุบันและอนาคต และมองเห็นว่าการศึกษาต่อในระดับปริญญาโทไม่ว่าศึกษาต่อในคณะเศรษฐศาสตร์หรือคณะอื่น ต้นทุนทางการศึกษาไม่มีความแตกต่างกันมาก ขณะที่อาจมีความแตกต่างกันบ้างในเนื้อหาวิชาที่คณะ

เศรษฐศาสตร์มีความยากกว่าการศึกษาในคณะอื่นทางสายสังคมศาสตร์ การตัดสินใจศึกษาต่อของนักศึกษาจึงเป็นไปในลักษณะของการตอบสนองของความพึงพอใจส่วนตัวมากกว่าการเปรียบเทียบต้นทุนทางการศึกษากับคณะอื่น และมีการศึกษาความคาดหวังจากการศึกษาในคณะเศรษฐศาสตร์ จากกลุ่มตัวอย่างคาดหวังที่จะได้รับการอบรมและเพิ่มพูนความรู้ทางด้านเศรษฐศาสตร์ เพื่อให้สามารถเข้าใจเหตุการณ์ทางด้านเศรษฐกิจมากขึ้น ต้องการให้มหาวิทยาลัยนำเสนอวิชาที่ประยุกต์ทฤษฎีมาใช้มากกว่าการศึกษาเฉพาะในทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เพียงอย่างเดียว

การศึกษาถึงปัญหาที่ทำให้ไม่มีความต้องการศึกษาต่อของ เอมอร ตรุวิเชียร (2531) และสมพร ศิลป์สุวรรณ (2532) พบว่าปัญหาที่สำคัญคือ ไม่มีเวลาในการศึกษาต่อ ค่าใช้จ่ายในการเรียนมีไม่เพียงพอ และสาขาวิชาที่เปิดสอนไม่เกี่ยวข้องกับงานที่ปฏิบัติ

จากการศึกษางานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องมาดังกล่าวข้างต้น พบว่าที่ผ่านมา มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจ แรงจูงใจ หรือความต้องการศึกษาในสาขาวิชาต่างๆ จะเห็นได้ว่าแนวคิดนี้ได้มีการประยุกต์นำไปใช้ในหลายแนวทาง ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ จะมีการศึกษาเพิ่มเติมจากการศึกษาที่ผ่านมา โดยพยายามที่จะนำเอาแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ด้านการลงทุนเพื่อการศึกษา มาอธิบายถึงการตัดสินใจของผู้ที่เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตัดสินใจเลือกศึกษาและไม่เลือกศึกษาต่อในโครงการเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นอกจากนั้นยังศึกษาถึงความความพึงพอใจ และสิ่งที่ได้รับของนักศึกษาในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในระดับปริญญาโท

ตารางที่ 2.1
 สรุปรงานวิจัยในอดีต จำนวนทั้งหมด 18 เล่ม

ชื่อผู้วิจัย / ปีที่ ทำการศึกษา	เพศ	อายุ	สถานะ ภาพ สมรส	สาขา ที่ ศึกษา	ระดับผล การศึกษา ในระดับ ปริญญา ตรี	อาชีพ หลัก	ประสบ การณ์การ ทำงาน และ ภูมิสำเนา	รายได้ ของ ครอบ ครัว	ความ พร้อม ทางด้าน การเงิน	การ สนับสนุน ค่าใช้จ่าย จาก ครอบครัว	การมี รายได้ พิเศษ	ปัจจัย ทางด้าน สังคม	เวลาและระยะ ในการเรียน การเดินทางมา เรียน	ความมีชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย ความรู้ความสามารถของอาจารย์ การไม่กำหนดเกรดเฉลี่ย และ ความภูมิใจในการสอบเข้า มหาวิทยาลัยได้
อัครชิต (2530)			+									+		+
นิตยา (2531)		+	-									+		+
เดมอร (2531)			+									+		
พาชิตชนัด และอุปัทม์ภ (2532)			+									+		
สมพร (2532)		+	+									+	+	
ทองหล่อ (2535)			+						+			+		+
สุดาภา (2535)	+	-	-			-				-		+		
สมศรี (2536)			-									+		
นวจรรย์ (2538)			+						+			+	+	
สุธารัตน์ (2538)			+									+	+	+
จิตต์อารีย์ (2541)			+									+		

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ชื่อผู้วิจัย / ปีที่ ทำการศึกษา	เพศ	อายุ	สถานะ ภาพ สมรส	สาขา ที่ ศึกษา	ระดับผล การศึกษา ในระดับ ปริญญา ตรี	อาชีพ หลัก	ประสบ การณ์การ ทำงานและ ภูมิลำเนา	รายได้ ของ ครอบครัว	ความ พร้อม ทางด้าน การเงิน	การ สนับสนุน ค่าใช้จ่าย จาก ครอบครัว	การมี รายได้ พิเศษ	ปัจจัย ทางด้าน สังคม	เวลาและ ระยะในการ เรียน การ เดินทางมา เรียน	ความมีชื่อเสียงของ มหาวิทยาลัย ความรู้ ความสามารถของอาจารย์ การไม่กำหนดเกรดเฉลี่ย และ ความภูมิใจในการสอบเข้า มหาวิทยาลัยได้
ปาริชาติ (2542)	+	+	+									+		
ศุภพงษ์ และ ประจักษ์ (2544)			+									+		
ปริญญา (2545)			+									+		+
จริยา (2545)	+		+		+					-		+		
ธีรวรรณ (2546)			+	+						+		+	+	+
สมฤทัย (2547)		+	+	+					+	+		+		
วราภรณ์ (2550)		+			+		+	-	+	-	+	+		+

ที่มา : จากการสรุปของผู้วิจัย (โดยเครื่องหมาย + แปลว่าปัจจัยนั้นมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อ และ - แปลว่าปัจจัยนั้นไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อ)

2.3 วิธีการศึกษา

2.3.1 กรอบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้กล่าวมาทั้งหมดมากำหนดเป็นแนวทางการวิจัยในเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในระดับปริญญาโท การศึกษา โครงการเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดังภาพที่ 2.4

ตัวแปรที่ทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อ ความพึงพอใจ และการแนะนำบุคคลอื่นในระดับปริญญาโท แบ่งได้เป็น

- ปัจจัยด้านพื้นฐาน ได้แก่ เพศ อายุ สถานะภาพสมรส สาขาที่ศึกษา ระดับผลการศึกษาในระดับปริญญาตรี อาชีพหลัก ประสบการณ์การทำงาน ภูมิลำเนา รายได้ของครอบครัวต่อเดือน ความพร้อมทางด้านการเงิน การสนับสนุนค่าใช้จ่ายจากครอบครัว

- ปัจจัยด้านเศรษฐศาสตร์ แบ่งเป็น

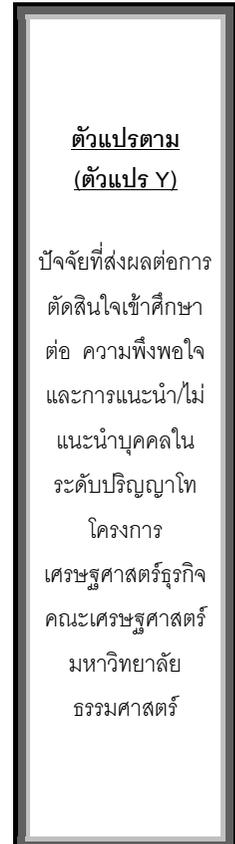
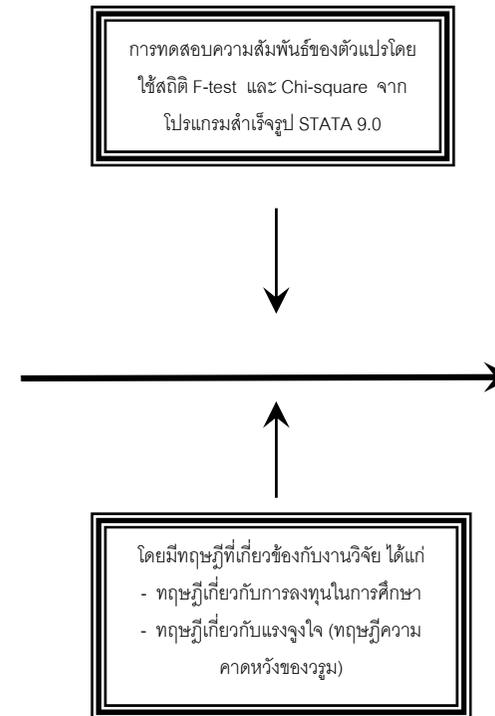
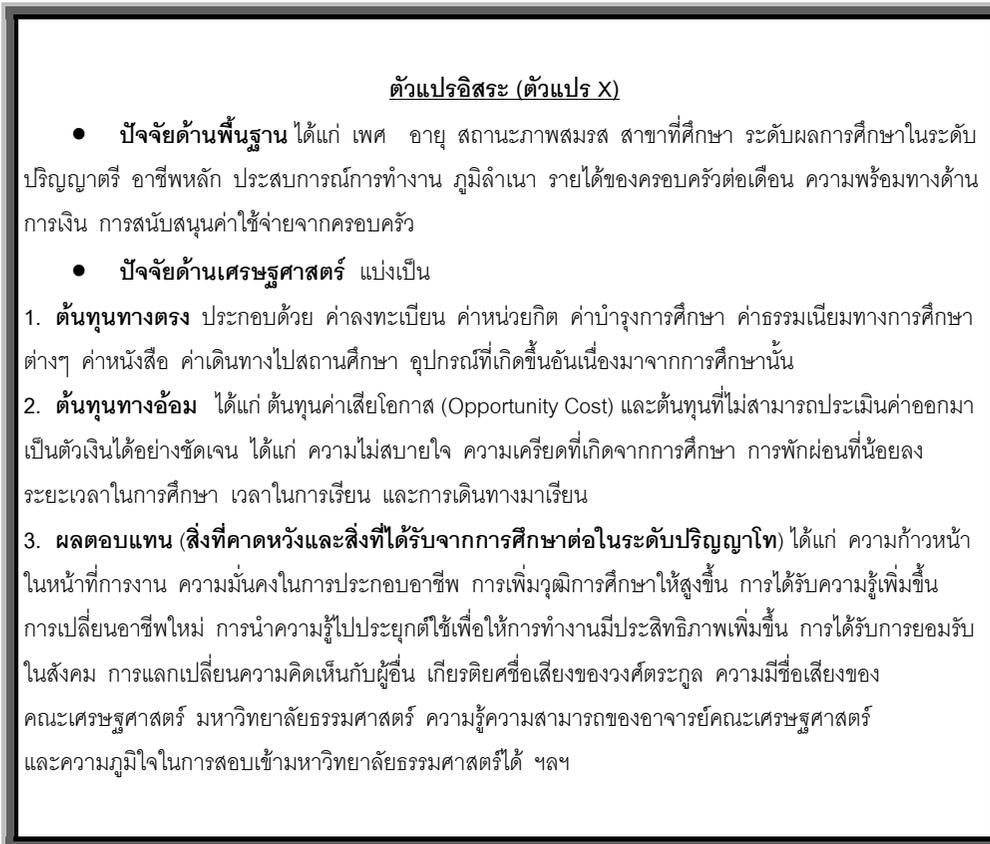
1. ต้นทุนทางตรง ประกอบด้วย ค่าลงทะเบียน ค่าหน่วยกิต ค่าบำรุงการศึกษา ค่าธรรมเนียมทางการศึกษาต่างๆ ค่าหนังสือ ค่าเดินทางไปสถานศึกษา อุปกรณ์ที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการศึกษานั้น โดยมีสมมติฐานว่า ต้นทุนทางตรงมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อ ความพึงพอใจ และการแนะนำบุคคลอื่นเข้ามาศึกษาต่อในระดับปริญญาโทไปในทิศทางตรงกันข้ามกัน

2. ต้นทุนทางอ้อม ได้แก่ ต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) และต้นทุนที่ไม่สามารถประเมินค่าออกมาเป็นตัวเงินได้อย่างชัดเจน ได้แก่ ความไม่สบายใจ ความเครียดที่เกิดจากการศึกษา การพักผ่อนที่น้อยลง ระยะเวลาในการศึกษา เวลาในการเรียน และการเดินทางมาเรียน โดยมีสมมติฐานว่า ต้นทุนทางอ้อมมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อ ความพึงพอใจ และการแนะนำบุคคลอื่นเข้ามาศึกษาต่อในระดับปริญญาโทไปในทิศทางตรงกันข้ามกัน

3. ผลตอบแทน (สิ่งที่คาดหวังและสิ่งที่ได้รับจากการศึกษาต่อในระดับปริญญาโท) ได้แก่ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ความมั่นคงในการประกอบอาชีพ การเพิ่มวุฒิการศึกษาให้สูงขึ้น การได้รับความรู้เพิ่มขึ้น การเปลี่ยนอาชีพใหม่ การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น การได้รับการยอมรับในสังคม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น เกียรติยศชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล ความมีชื่อเสียงของคณะเศรษฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ความรู้ความสามารถของอาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์ และความภูมิใจ
ในการสอบเข้า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ ฯลฯ โดยมีสมมติฐานว่า ผลตอบแทนมี
ความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อความพึงพอใจ และการแนะนำบุคคลอื่นเข้ามาศึกษาใน
ระดับปริญญาโท ไปในทิศทางเดียวกัน

ภาพที่ 2.4
กรอบการวิเคราะห์



ที่มา : จากการสรุปของผู้วิจัย

2.3.2 วิธีการศึกษา

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Exploratory Research) โดยมุ่งเน้นศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาโท นอกจากนี้ยังได้ทำการศึกษาถึงสิ่งที่คาดหวัง ความพึงพอใจ และสิ่งที่ได้รับการศึกษาต่อในระดับปริญญาโท โครงการเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้จะประกอบไปด้วยสามกลุ่ม โดยได้ข้อมูลจากการทำแบบสอบถามและจากการสัมภาษณ์ ได้แก่

กลุ่มแรกเป็นกลุ่มนักศึกษาใหม่ที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาโท โครงการเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 180 คน โดยทำการศึกษา วิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อ ความพึงพอใจ และสิ่งที่ได้รับเมื่อเข้ามาศึกษาในระดับปริญญาโทได้ส่งผลอย่างไรต่อหน้าที่การงาน รายได้ อาชีพ การได้รับความรู้เพิ่มเติม ฯลฯ

กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มนักศึกษาที่จบการศึกษาในระดับปริญญาโท โครงการเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 120 คน โดยทำการศึกษา วิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อ ความพึงพอใจ และสิ่งที่ได้รับเมื่อจบการศึกษามีความเหมือนหรือแตกต่างกับตอนที่ตัดสินใจเลือกศึกษาต่อ และเมื่อจบการศึกษาแล้วการศึกษาในระดับปริญญาโทได้ส่งผลอย่างไรต่อหน้าที่การงาน เช่น ได้เลื่อนขั้น ได้เปลี่ยนงานใหม่ ฯลฯ

นอกจากนี้มีการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลนักศึกษาที่ศึกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยละ 5-6 คน โดยทำการศึกษา วิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยใดที่ส่งผลในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในระดับปริญญาโทและปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลทำให้ไม่เลือกศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2.3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

รูปแบบและโครงสร้างของแบบสอบถาม

แบบสอบถามที่ใช้ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังต่อไปนี้ (แบบสอบถามตามภาคผนวก)

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ ตำแหน่งงานที่ทำ รายได้ต่อเดือน การทราบข่าวการรับสมัคร และค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการศึกษา

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาในระดับปริญญาโท ประกอบด้วย ต้นทุนทางด้านเศรษฐศาสตร์ และผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความพึงพอใจ (สิ่งที่ได้รับจากการศึกษาในระดับปริญญาโท) ประกอบด้วย หลักสูตร คณาจารย์และการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย ความพึงพอใจในการบริการของเจ้าหน้าที่ การแนะนำบุคคลอื่นเข้ามาศึกษาต่อ สิ่งที่ได้รับเมื่อศึกษาจบแล้ว ปัญหาและอุปสรรคในการเรียน และข้อเสนอแนะอื่นๆ

การวัดตัวแปรที่ศึกษา

ระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาโท คำถามที่ใช้จะเป็นรูปแบบสเกลแบบต่อเนื่อง (Linkert Scale) โดยข้อความที่ให้กลุ่มตัวอย่างพิจารณาเป็นข้อคำถามทางบวกจึงให้คะแนนดังนี้ (กัลยา วานิชย์บัญชา , 2546, น.33)

ถ้าผู้ตอบเลือก	ปัจจัยที่มีผลมากที่สุด	ให้คะแนนเป็น 5 คะแนน
ถ้าผู้ตอบเลือก	ปัจจัยที่มีผลมาก	ให้คะแนนเป็น 4 คะแนน
ถ้าผู้ตอบเลือก	ปัจจัยที่มีผลปานกลาง	ให้คะแนนเป็น 3 คะแนน
ถ้าผู้ตอบเลือก	ปัจจัยที่มีผลน้อย	ให้คะแนนเป็น 2 คะแนน
ถ้าผู้ตอบเลือก	ปัจจัยที่มีผลน้อยที่สุด	ให้คะแนนเป็น 1 คะแนน

การแจกแจงความถี่ จะใช้คะแนนเฉลี่ย แบ่งระดับความสำคัญของปัจจัยออกเป็น 5 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ยทางเลขคณิต (Arithmetic Mean) เพื่อหาความกว้างของขั้นเพื่อใช้ในการตีความข้อมูลที่ได้จะสูตรเพื่อหาค่า ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{Rang} &= (\text{Max} - \text{Min}) / N \\ &= (5-1) / 5 = 0.8 \end{aligned}$$

ดังนั้นสามารถกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาระดับความสำคัญของปัจจัยได้ดังนี้

ระดับความสำคัญ 4.21 – 5.00 แสดงว่า ปัจจัยมีผลมากที่สุด

ระดับความสำคัญ 3.41 – 4.20 แสดงว่า ปัจจัยมีผลมาก

ระดับความสำคัญ 2.61 – 3.40 แสดงว่า ปัจจัยมีผลปานกลาง

ระดับความสำคัญ 1.81 – 2.60 แสดงว่า ปัจจัยมีผลน้อย

ระดับความสำคัญ 1.00 – 1.80 แสดงว่า ปัจจัยมีผลน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยนำข้อมูลที่รวบรวมจากการตอบแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ มานำเสนอเพื่อให้ทราบลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและปัจจัยในการเลือกศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อในระดับปริญญาโท โครงการเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ ความพึงพอใจ และสิ่งที่ได้รับจากการศึกษาต่อ

2. สถิติเชิงปริมาณ การนำเสนอข้อมูลในรูปตารางแจกแจงความถี่ อัตราส่วนร้อยละ ค่าสถิติที่ใช้วิเคราะห์มีดังนี้

- ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้ในการอธิบายข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม ในส่วนที่ 1 อาทิเช่น ด้านเพศ สถานภาพการสมรส อายุ ระดับการศึกษา คณะที่จบ อาชีพ ประสบการณ์การทำงาน ฯลฯ

$$P = \frac{n}{N} \times 100$$

โดยที่	P	คือ	ค่าร้อยละ
	n	คือ	จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเงื่อนไข
	N	คือ	จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

- ค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้หาค่าที่เป็นตัวแทนของชุดข้อมูลหนึ่งๆ โดยมีสูตรดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{N}$$

โดยที่	$\sum x$	คือ	ผลบวกของคะแนนทั้งหมด
	N	คือ	จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

- การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ที่เป็นอิสระต่อกัน (Independent Sample)

กรณีที่ความแปรปรวนของทั้งสองกลุ่มไม่เท่ากัน $\sigma_1^2 \neq \sigma_2^2$

โดยที่มีสูตร

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{\frac{s_1^2}{n_1} + \frac{s_2^2}{n_2}}}$$

$$df = \frac{\left[\frac{s_1^2}{n_1} + \frac{s_2^2}{n_2} \right]^2}{\frac{\left[\frac{s_1^2}{n_1} \right]^2}{n_1 - 1} + \frac{\left[\frac{s_2^2}{n_2} \right]^2}{n_2 - 1}}$$

โดยที่ \bar{x}_1, \bar{x}_2	คือ	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2
s_1^2, s_2^2	คือ	ค่าความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2
n_1, n_2	คือ	ขนาดกลุ่มตัวอย่างของกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2
df	คือ	ชั้นความเป็นอิสระ

- การวิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าสถิติไคสแควร์ (Chi - Square) เพื่อทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 เพื่อทดสอบว่าตัวแปรที่เกี่ยวข้องในการศึกษาเป็นอิสระต่อกันหรือไม่ โดยสูตรไคสแควร์สามารถแสดงได้ดังนี้ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2546, น. 284)

ค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน คือ $\chi^2 = \sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^c \frac{(O_{ij} - E_{ij})^2}{E_{ij}}$

โดยที่ χ^2	แทนค่า	ไคสแควร์ (Chi-Square)
O_{ij}	ค่าความถี่ที่ได้จากการสังเกต	(Observed Frequency)
E_{ij}	ค่าความถี่ที่ได้จากความคาดหวัง	(Expert Frequency)

- n จำนวนกลุ่มตัวแปร และกรณี $df = n - 1$
 r, c จำนวนข้อมูลคุณลักษณะตามแนวนอนและแนวตั้งตามลำดับ
 i, j เป็นประเภทคุณลักษณะตามแนวนอนและแนวตั้งตามลำดับ

จากสูตรการคำนวณค่า χ^2 ข้างต้น ถ้าค่า χ^2 ที่คำนวณได้มีค่าน้อยกว่า χ^2 จากตารางไคสแควร์ที่มีองศาอิสระ (degree of freedom , df) เท่ากับ $(r - 1)(c - 1)$ นั่นคือ ไม่สามารถปฏิเสธ สมมติฐาน H_0 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองหรือคุณลักษณะทั้งสองไม่มีความสัมพันธ์กัน ถ้าค่า χ^2 ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่าค่า χ^2 จากตารางไคสแควร์ (Chi - Square) แสดงว่ายอมรับสมมติฐาน H_1 ว่าเป็นจริงคือปัจจัยทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งในการวิจัยนี้ใช้ระดับนัยสำคัญ 0.05

2.4 ขั้นตอนของการศึกษา

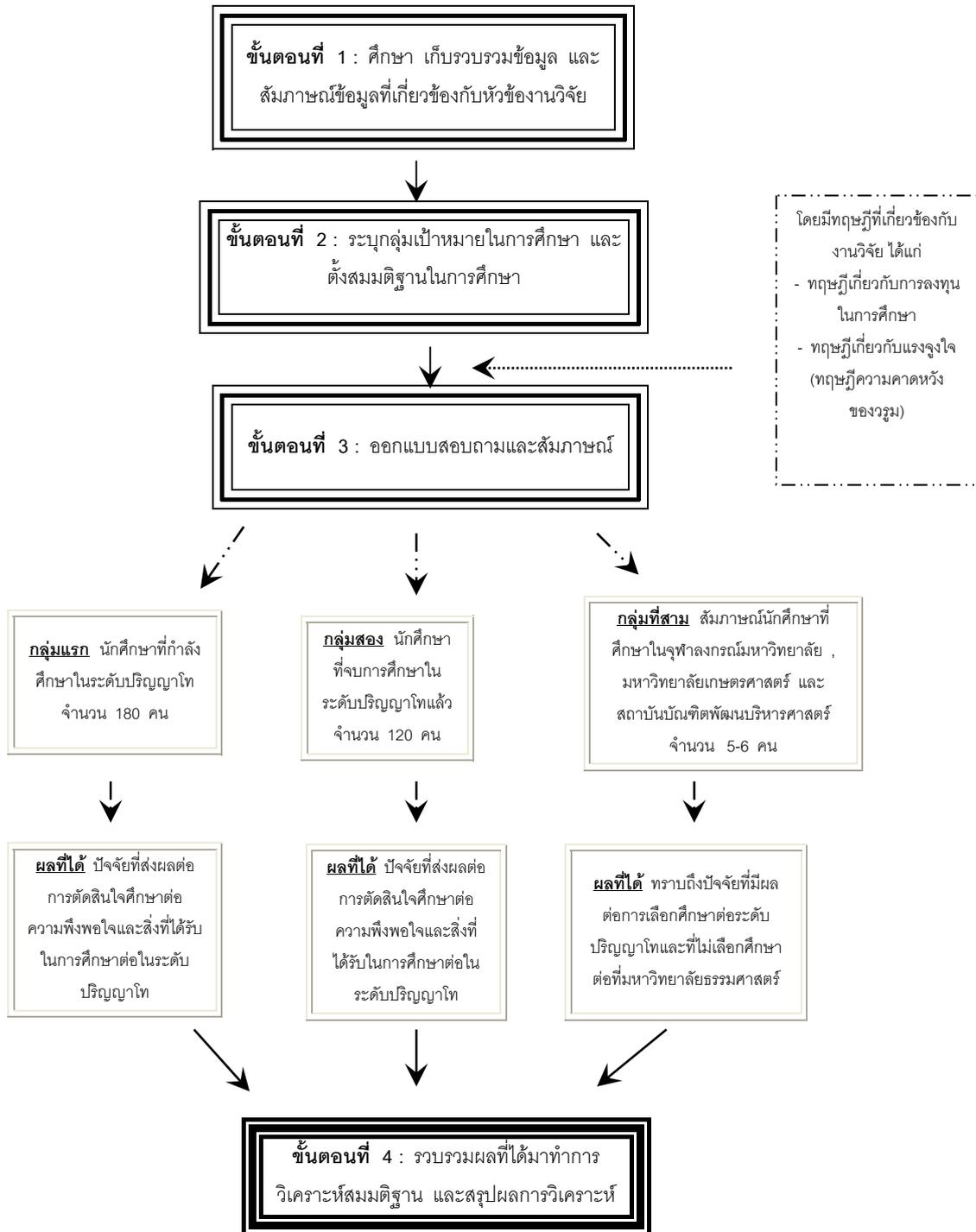
ขั้นตอนที่หนึ่งทำการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูล และสัมภาษณ์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหัวข้องานวิจัย

ขั้นตอนที่สองมีการระบุกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา และตั้งสมมติฐานในการศึกษา

ขั้นตอนที่สามออกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ ในขั้นตอนนี้จะแยกแบบสอบถามใช้สอบถามนักศึกษาโครงการเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่กำลังศึกษาจำนวน 180 คนและจบการศึกษาไปแล้วจำนวน 120 คน ส่วนการสัมภาษณ์จะเป็นกลุ่มนักศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ จำนวนมหาวิทยาลัยละ 5 - 6 คน

ขั้นตอนที่สี่ทำการรวบรวมผลที่ได้มาทำการวิเคราะห์สมมติฐาน และสรุปผลการวิเคราะห์ ได้ตามภาพที่ 2.5

ภาพที่ 2.5
ขั้นตอนวิธีการศึกษา



ที่มา : จากการสรุปของผู้วิจัย